

Spøgeriet på Enggården

En vendsysselsk poltergejsthistorie 1919-20

Af Kirsten Dausell Klemmensen

Min mors familie kunne nogle hårrejsende spøgelseshistorier, som gik tilbage til 1920'erne, da min mor var barn. Hendes barndomshjem var Lille Møllegård, der ligger i Ugilt sogn på Hjørring egnen. Disse historier omtalte især spøgeriet på Enggården, en stor proprietærgård, der ligger i synsafstand fra Lille Møllegård, men hører under nabosognet Astrup.

Spøgeriet på Enggården bestod i, at genstande som brændeknuder, tekander og lignende fløj gennem luften og foer efter tjenestepigerne, der efterhånden nægtede at opholde sig på gården. Pølser og frikadeller hoppede af panden og landede de mest upassende steder, og når pigerne skulle mælke, kom mælkespanden dansende dem i møde. Til sidst, fortalte man, blev det så slemt, at ejeren bad præsten komme hen for at mane spøgelseset i jorden. Om det lykkedes, melder historien ikke noget om, men senere fik præstens kone tvillinger, hvilket man bestemt mente skyldtes pastorens oplevelser på Enggården.

Denne historie fik jeg lyst til at undersøge nærmere, og det viste sig til min store forbavselse, at Dansk Folkemindesamling havde en større samling udklip om fænomenet (1). Dette var nemlig ikke kun blevet omtalt ved petroleumslampens skær i Vendsyssel, men i mange af landets aviser. Jeg vil i det følgende prøve at se på, hvad der egentlig skete på Enggården, og hvad folk fik ud af denne historie både i Vendsyssel og i det øvrige land. Desuden vil jeg se på, hvordan det kunne gå til, at spøgelseshistorien nåede så langt rundt, som den gjorde.

Præstens undersøgelser

Det er vanskeligt at få oplysninger om spøgeriet fra de mennesker, der oplevede det på nært hold, da ingen af beboerne på gården selv har skrevet om begivenhederne. Den nærmeste kilde, jeg har kunnet finde, er den »manende« præst, dr. theol. Jens Kure fra Ugilt sogn.

Pastor Kure var en ven af Enggårdens ejer, proprietær A. Beck (2), og havde selv flere gange opholdt sig på gården og overværet spøgeriet. Pastor Kure giver i Nationaltidende (3. og 4.2.1920) en detaljeret redegørelse for begivenhederne (3). Disse startede i begyndelsen af december 1919. På første sal i Enggårdens stuehus lå pigeværelset, hvor to piger, Marie og Jenny, sov. Pigeværelset stødte til den ene side ud til et loft og til den anden side op til »skolestuen«, hvor huslærerinden, som underviste proprietærens børn, havde sit værelse. En aften begyndte det at banke på en af dørene til pigeværelset. Pigerne formodede, det var karlene, der lavede sjov, og klagede over det, men karlene nægtede pure, at det var dem, der lavede ballade. Bankningen fortsatte de følgende aftener og nætter, men den hørtes kun, når begge piger var til stede i værelset.

Torsdag den 11. december var der selskab på gården, og tyve personer begav sig op til pigernes værelse for at undersøge fænomenet. Der var lys i både skolestue og pigeværelse (petroleumslys – der var på dette tidspunkt endnu ikke indlagt elektrisk lys på egnen). Men til trods for lyset og de mange gæster bankede det på døren. Selv da Beck tog døren af, blev bankningen ved.

To dage før jul satte proprietær Beck sig for at undersøge fænomenet. Pastor Kure og hans kone blev tilkaldt sammen med Becks bror, som var svoger til Kure. Desuden indfandt der sig en proprietær, en dyrlæge og sognets egen præst, hr. Møller, med hustru. Pigerne blev sendt op på værelset kl. 22.30 og skulle sende besked, når bankningen begyndte.

Det varede ikke længe, før de meldte, at det var begyndt. Selskabet gik nu derop og stillede sig i skolestuen, hvor der var lys. Pigerne sad i mørke inde i deres værelse på en seng ved døren til skolestuen. Bankningen lød som tre slag på døren ud til loftet. Pastor Kure forsøgte at banke på døren til skolestuen, og bankningen flyttede nu herover. Kure og »ånden« bankede nu et stykke tid til hinanden, ånden så kraftigt, at døren rystede. Kure forsøgte nu at gå ind til pigerne, der sad i mørke. Bankningen fortsatte stadig. Da pigerne på et vist tidspunkt gik ud ad loftsdøren, fulgte bankningen med. Kure lod nu pigerne stå ude på loftet sammen med en del af selskabet, der var udstyret med en lampe, og blev selv tilbage i værelset. Det bankede stadig, og da Kure ville gå, fik døren sådan et slag, at nøglen røg af. Selskabet gik derpå nedenunder igen.

Nytårsaften, som var en onsdag, havde den ene af pigerne fået sin seng stillet ind i skolestuen med et par bænke til at holde sengetøjet. Hun hørte da en kradsen som af negle på bænken. To dage efter hørte pigerne slæbelyde op ad døren. De følgende dage fortsatte bankningen, der nu også hørtes i spisekammeret og spisestuen.

Torsdag den 8. januar begyndte det at fløjte, når pigerne gik forbi hinan-

den, og om natten klagede de over, at nogen råbte: »Åh« og »Hjælp mig«. Samme dag begyndte ting at flytte sig af sig selv. Tørv fra tørvekurven fløj op og ramte pigerne i ryggen. En fodermester, der kom til hjælp, blev også ramt. Brænde fra loftet foer efter pigerne ned ad trappen. Pigerne og flere andre beboere rammes af stød i ryggen. En lysedug fløj op og havnede på hovedet af den ene af pigerne. Gyngestolen begyndte at gå og gyngede af sig selv en times tid. En støvle fløj fra soveværelset ind i spisestuen. En messingklokke kom farende og ramte pigerne i ryggen. Flere andre genstande flyttede sig også på mystisk vis.

Fredag den 9. var det vaskedag, men vasketøjet fløj fra den ene pige til den anden. Senere foer et porcelænsfad hen på den ene piges ryg, mens hun vaskede gulv. Om aftenen så både Beck og lærerinden genstande flyve rundt i værelset.

Om lørdagen foer en sild op af spanden og ramte begge piger. En tepotte fløj hen på ryggen af en af pigerne og hældte te over hende. Pigerne hørte ofte råb om hjælp. Pastor Kures kone, der var på besøg, hørte, hvordan klaveret spillede af sig selv.

Om søndagen (11.1.20) var både pastor Kure og pastorinden på Enggården. De blev overrasket af snefog og måtte overnatte i gæsteværelset, der stødte op til skolestuen. Da de var gået til ro, hørte Kure efter midnat uro i pigeværelset og gik derind. Pigerne græd og klagede over, at nogen nu i en halv time havde råbt: »Hjælp, hjælp mig da, åh.« De var bange for at være alene. Kure anbefalede dem at bede fadervor. Han havde ikke selv hørt noget, men mente, at pigerne, der først var kommet i seng kl. 24 og skulle op kl. 5, havde andet at lave end at lege spøgelse.

Næste dag skete der det mærkelige, at nogle genstande placerede sig i en rundkreds på gulvet midt i pigeværelset. Man forsøgte at rydde op, men tingene flyttede tilbage igen. Efter denne dag begyndte der at falde ro over gården igen.

Dyrlægens beretning

Det var dog ikke alle vidner til spøgeriet, der var så positive overfor fænomenet, som pastor Kure. Allerede den 29.1.1920, altså en uge før Kures artikler i Nationaltidende, kunne man i Vendsyssels Venstreblad læse dyrlæge C. Riisagers beretning under overskriften »Er det Enggaardens Piger selv, der banker«. Han havde som nævnt også været med til undersøgelsen den 22.12.1919, men gav en lidt anden fremstilling:

Riisager gik med selskabet op til pigeværelset for at høre bankeånden. De stod uden for døren til pigeværelset inde i skolestuen med en lampe. Begge piger sad på sengen lige ved siden af døren. Der skete intet. Først da pigerne

foreslog, at døren skulle lukkes, begyndte bankelydene, der lød som om man bankede med en kno på en dør. Riisager prøvede på hurtigt at åbne døren, for eventuelt at overraske en pige i at banke på døren, men han så intet. Kure begyndte nu at banke med »ånden«, som hver gang svarede med det samme antal bank, som Kure bankede. Riisager foreslog nu at binde pigerne på hænder og fødder, men det ville selskabet ikke gå med til. Kure gik derpå ind til pigerne, der sad på hver sin seng. Han påstod bagefter, at han havde hørt bankelyde, men Riisager havde intet hørt.

Pigerne fortalte nu selskabet, at det ofte bankede, når de stod ude på loftet. De blev derpå ført ud på det mørke loft og proprietær Fausbøll gik med for at kontrollere. Dyrslægen ville også gerne være gået med, men de øvrige mente, at hans vantro forstyrrede ånden. Det begyndte nu at banke på døren, der vendte ud til loftet. Kure »snakkede« igen med ånden, og døren fik nu sådan et slag, at nøglen røg af. Dyrslægen og pastor Møller sneg sig nu ud på loftet med en lampe og så da, at pigerne stod henne ved døren, hvor det bankede, mens forpagteren stod et stykke derfra. Dyrslægen tog nu en pige i hver hånd og slukkede lampen. Nu skete der intet. Dette mente selskabet skyldtes, at han ikke troede på ånden. Selskabet begav sig nu nedeunder, men da de gik, lød der nogle høje dump.

Lidt efter kom pigerne ned og klagede over bankelyde. Selskabet gik derop igen, men nu skete der intet. Da selskabet flyttede sig, så en af pigerne, der lå i en træsenng, ikke kunne iagttages, begyndte det at banke. Riisager mente bankelydene kom fra sengen og derfor måtte være pigens værk. Dyrslægen sluttede sin beretning med at erklære, at han principielt troede, at der fandtes ånder, men at dette her var fup, og at han havde rådet fru Beck til at tage den ene af sine piger alvorligt i skole (4).

Doktor Faustinus' undersøgelse

Pastor Kure ønskede nu at få fænomenet bedre belyst og inviterede tryllekunstneren og parapsykologen, dr. Faustinus til at se på mysteriet. Faustinus (1868-1940) (5) hed oprindeligt Faustinus Edelberg. Han begyndte som ung at studere tankelæsning og hypnose og optrådte i årene 1886-96 i Danmark, Skandinavien og Tyskland. Han fortsatte sine studier i spiritisme og okkultisme, og stiftede 1905 sammen med professor Alfred Lehmann (6) »Selskab for psykisk Forskning«, og grundlagde i 1914 »Institut for psykisk Forskning« med laboratorium og bibliotek. Faustinus holdt foredrag ved flere udenlandske universiteter. Efter afsløringen af nogle medier som fupmagere, blev han kritisk overfor spiritismen og afslørede mange bedrag. Han plejede at udføre magiske handlinger, som forbløffede publikum. Bagefter afslørede han dem selv som fup.

Faustinus troede da heller ikke på ånden på Enggården (7). Efter sine undersøgelser på stedet i slutningen af januar kom han frem til følgende »rekonstruktion« af begivenhedernes forløb:

Det starter med, at pigen Marie, der af Faustinus beskrives som underfundig og fuld af barnestreger, har villet skræmme den troskyldige Jenny. Hun har banket på døren og så bildt Jenny ind, at det var karlene. Da Beck bliver vred og mistænker Marie, begynder hun at påstå, at det var et spøgelse, og hun har ikke kunnet stoppe, da pludselig et helt selskab kommer for at høre om spøgelse. Faustinus er således enig med dyrlæge Riisager i, at det bankefænomen, Kure beskrev, kan være lavet af Marie.

Faustinus tror heller ikke på de livløse genstande, der påstås at fare rundt i rummene – »levitationerne«, som han kalder dem. Disse begyndte først at ske, efter at Kure havde fortalt Beck, at han huskede fra sin læsning i Psykisk Forskning (et parapsykologisk tidsskrift), at bankefænomener plejede at blive fulgt af levitationer. Faustinus mener derfor, at levitationerne kan forklares ved, at Marie har kastet tingene, og vidnerne har stået sådan, at de ikke har kunnet se, at det var hende. Da Faustinus gik vidnerne efter, viste det sig således ofte, at de ikke havde set genstanden flyve, men kun havde hørt Marie påstå, at hun havde set det. Da Faustinus havde bebrejdet pigerne deres påfund og forklaret dem, at det var alvorligt, hvis gården fik spøgelsesry, var Marie begyndt at græde.

Resultatet af sine undersøgelser fremlagde Faustinus i Politiken (interview den 31.1.20 og artikel den 1.2.20). Men pastor Kure kunne ikke godtage denne rekonstruktion og reagerede med en ny artikel i Nationaltidende (10.2.20) direkte vendt mod Faustinus, »Fandens Overmand«, som han ironisk kalder ham (8). Kure mente ikke, at Marie kunne have banket så længe og intenst, uden at det ville have kunnet ses på hendes hånd. Han mente heller ikke, at Marie kunne være så dygtig en tryllekunstner, at hun kunne narre alle Enggårdens beboere med falske levitationer.

Fænomenets ophør

Efter dyrlægens og Faustinus' afsløringer og Kures gensvar var aviserne tavse om spøgelse. Dog bragte Vendsyssel Tidende året efter en overraskende artikel af Faustinus (9). Han hævdede, at det på en noget usædvanlig måde, var lykkedes ham, at få Maria til at tilstå, at det var hende, der havde ageret spøgelse. Faustinus havde arrangeret en såkaldt borddans. Denne foregik ved, at nogle personer lagde hænderne på et bord. Efter en tid begyndte bordet at blive uroligt og dets ben begyndte at støde mod underlaget. Et stød kunne betyde et a, to stød et b osv. (10). Faustinus havde samlet Maria og Jenny og hr. og fru Beck. Han spurgte nu: »Er det en mand, der spøger på

Enggaarden?» Bordet svarede »nej«. »Er det så Jenny?» Igen svarede bordet »nej«. Faustinus fortsatte: »Er det da —«. Her brød Maria sammen og tilstod, at det var hende, der havde lavet spøgerierne. I den samme artikel benægtede hr. og fru Beck dog Faustinus' påstand. Han havde ganske vist arrangeret en borddans, men den havde ikke vist noget. Maria var begyndt at græde fordi hun blev bange, men havde ikke tilstået noget. På en international kongres for psykisk forskning 1921 kunne pastor Kure i sin redegørelse meddele, at fænomenet forsvandt, da pigen Jenny kort efter døde af en hjernesygdom, men at det efter hans opfattelse aldrig blev opklaret (11).

De nærmeste iagttagere af spøgeriet beskriver det alle som nok foruroligende, men dog fredsommeligt. Rygterne om fænomenet er straks meget værre. Faustinus refererer nogle historier, han havde hørt i toget på vej til Hjørring (12). F. eks. skulle pastor Kure være blevet slået så alvorligt af spøgelse, at han måtte søge læge. Proprietær Fausbøll var blevet fundet bevimet af skræk på loftet, og inspektør Rasmussen fra herregården Bøgsted lå syg efter de forfærdelige ting han havde set. Proprietær Beck skulle være rejst fra gården og ønskede at sælge den. Pastor Kure mente, fænomenet stammede fra en ukendt psykisk kraft, og hr. Beck mente, det skyldtes magnetisme. Beboerne på gården mente det var en tidligere ejer, der gik igen. Ham kunne der fortælles en »affære« om. Denne affære har jeg desværre ikke fundet nærmere oplysninger om. Der var dog også folk, der forsøgte at finde en »naturlig« forklaring på fænomenet. Den ene af pigerne havde en kæreste, der var elektriker. Han blev mistænkt for sammen med pigerne at have lavet spøgeriet med en slags elektricitet (13).

Om pastor Kure sagde rygten også, at han havde været ovre for at mane spøgelse i jorden. Det nærmeste, han kom dette, var at bede pigerne bede et fadervor. Jeg har tidligere nævnt, at ånden også holdtes ansvarlig for, at fru Kure fik tvillinger (14). Også den stakkels tjenestepige skulle det være gået ilde. Jens Rasmussen fra Hirtshals berettede, at en pige blev beskyldt for at være skyld i begivenhederne. Hun måtte rejse, og døde kort efter. Rasmussen oplyste ikke, hvem pigen var, men fra Kure ved vi, at det var Jenny.

Spøgeriet havde vakt så megen opsigt, at det også inspirerede direktøren for sommerteatret i Hjørring, Rein Meyer, til at lave et indslag om fænomenet. Herfra stammer følgende sang skrevet af Sophie Eskildsen:

Længe nok har jeg her paa Gaarden vaaren,
jeg har faaet nok af dette hersens Spøgeri,
hver Nat det spøger fælt helt til den lyse Maar'en,
og jeg faar aldrig mine Øjne lukket i.
Se første Nat
troede jeg, at

det var Lars Peter, som vild' spille Avekat,
jeg langed' ud
efter hans Tud,
da var det Dævlen selv, li'som han gik og stu'ed.

Klipfisk og Spegesild, Kartoffler, Tørv og Brænde,
fløj hen i Ryggen paa mig, jøsses hvor det sved!
Al mulig Dævelskab begyndte saa at rende
rundt her i Kammeret, bestandig op og ned.

Jeg tog paa vej,
jøss' , hvor jeg skreg!
Da var der én som raabte: Maren, det er jo mig!
Jeg maatte glo
ja saa min Tro,
det var Lars Peter, som ved Si'dn af Sengen sto'!

Siden den Nat tør jeg ej længer ligge ene,
hvis jeg vil ha'min gode Nattesøvn og Ro,
Dævlen kan man ogsaa meget bedre genne,
siger Lars Peter, naar man barestens er to.

Ja I kan tro,
Lars Peter er go',
han vaager over mig hver nat fra 12 til 2,
han er saa snild,
føjelig og mild
og han maa spøge med mig, li'saa tit han vil (15).

Revyens forfattere så åbenbart ikke så alvorligt på spøgeriet som lokalbefolkningen.

Spøgeriet inspirerede også mange mennesker til at fortælle andre spøgelseshistorier. Pastor Kure hævdede, at han selv var forfulgt af spøgelseser (16). En clairvoyant ven af Kure havde fortalt, at en afdød Ugiltpræst gik igen i præstegården og var vred på Kure, fordi han også var der som præst. Vendsyssel Tidende beretter om, at et ægtepar fra egnen havde oplevet en lignende banken som den på Enggården. Manden søgte at opklare fænomenet, men forgæves. De solgte derpå huset. Deres efterfølgere hørte det samme, blev bange og solgte også huset, som derpå blev revet ned (17).

En gammel Sindalbo beretter om en mand fra samme landsby, der gik under navnet »Danseskrædderen«. Når han gik ud i loen, kunne hakkelseskisten løfte sig op fra gulvet, og negene flyve gennem luften. En dag, han sad og arbejdede, fløj saksen op fra bordet og skar ham i ansigtet. Også her

forsøgte præsten, pastor Ishøj, at undersøge sagen og fænomenet ophørte (18).

Direktør Heilesen fra Hjørring fortalte, at i hans unge dage hørte man bankelyde i et fæstehus ved hans hjem. Det blev heller ikke opklaret, og huset var nu revet ned (19).

Spiritisterne var imidlertid ikke tilfredse med Faustinus' undersøgelse. De ønskede at sende forfatteren Hohlenberg, der var positiv overfor spiritisme, op at se på fænomenet (20). Desværre har det ikke været mig muligt at se, om denne undersøgelse blev gennemført, og hvad den eventuelt mandede ud i.

Hvad var Enggårdspøgelset egentlig?

Der kom aldrig nogen opklaring på, hvad Enggårdspøgelset egentlig var for et fænomen. Spøgeri af denne art er ikke ualmindeligt i den parapsykologiske verden. Fænomenet kaldes en poltergeist. Det ses sædvanligvis i nærheden af et ungt menneske i pubertetsalderen og følger sit offer fra sted til sted. I nærheden af den »angrebne« smækker dørene i, der lyder knirkende trin, jammer og klage, skrig og latter, møbler vælter eller bevæger sig rundt igennem stuen, lysekroner svinger, og ting farer igennem luften (21). Denne beskrivelse passer jo meget godt på Enggårdspøgelset. Dog tyder meget på, at Faustinus fik hæftet en rationalistisk forklaring på ved at beskylde Marie for bevidst eller ubevidst at have lavet numre.

Hvorfor vakte spøgeriet sådan opsigt?

Man kan i dag undre sig over, at denne spøgelseshistorie, der måske ikke var andet end en overspændt tjenestepiges kunster, fik sådan omtale så sent som i 1920. Imidlertid er det ikke mærkeligt, at historien fik stor omtale i lokalmiljøet. Spøgelser var absolut ikke et ukendt fænomen i det vendsyssel-ske landbomiljø. Når landboerne om aftenen samledes, var det almindelig underholdning at fortælle spøgelseshistorier. Ikke om fjerntliggende eller navnløse gårde, men om ejendomme, der lå i nabolaget. Små børn blev ikke skånet for disse hårrejsende beretninger; det kunne endda ske, at barnepigen lagde halvstore børn i seng med en gyser uden at tage hensyn til, at mindre søskende lå ved siden af og ikke fik lukket et øje den nat (22).

Miljøet var også venligere overfor spøgelser dengang. Det elektriske lys var endnu ikke nået ud på landet i Vendsyssel, og selv en god stor petroleumslampe kunne ikke indeholde petroleum nok til at brænde en hel vinteraften. Bedst som gyserne var på det mest hårrejsende sted, gik lampen ud, og det har sikkert ikke forringet stemningen, at selskabet skulle sidde

ved stearinlys og vente på lampen. Efter en sammenkomst skulle folk hjem til deres respektive gårde. Igen med flakkende, utilstrækkeligt lys, hvor fantasien har haft noget at arbejde med.

Spøgelserne forsvandt da også med det elektriske lys og ved at store dele af befolkningen flyttede ind til byen. I dag er spøgelsehistorierne desværre blevet glemt. Selv om mine spørgsmål angående Enggården har vakt erindringer, er det få andre spøgelse, jeg har kunnet få noget at vide om.

At historien derimod vakte interesse i de landsdækkende aviser, kan undre mere (23). Det var absolut ikke agurketider i 1920. Både Sønderjylland og krigen i Sovjetunionen må have været mere interessante end et spøgelse i Vendsyssel. En grund kan være, at der mellem de to verdenskrige var stor interesse for okkulte bevægelser og ditto personligheder i kulturlivet (24). Denne interesse, der kan sammenlignes med vore dages astrologi- og new age-bølge (25), gjorde, at overnaturlige fænomener var godt stof. For eksempel fik en international kongres i psykisk forskning i København dag-til-dag-dækning i de store aviser, som en fodboldbegivenhed ville få det i dag. På denne kongres aflagde Kure beretning om Enggårdspøgelset (26). Okkulte fænomener fik i det hele taget god dækning i aviserne. For eksempel blev der i den periode, jeg har gennemgået, jan.-feb. 1920, omtalt trådløse signaler fra Månen eller Mars, spiritisme, teosofi og trolddom (27).

To af de okkulte retninger, som var oppe i tiden, kan også have fået interessen for ånder til at stige. Den ene var Rudolf Steiners bevægelse, den anden spiritismen. Rudolf Steiner (1861-1925) var doktor i filosofi i Wien og blev interesseret i mysticisme og teosofi. Hans okkulte retning var baseret på en blanding af hinduisme, buddhisme og europæisk okkultisme. I 1902 blev Steiner generalsekretær for den tyske afdeling af teosofi, men 1912 brød han med teosofferne og stiftede sit eget selskab, »Antroposofisk Selskab«. Steiner brød dog ikke helt med teosofien, men beholdt forestillingen om karma, reinkarnation og mange af elementerne fra den europæiske okkultisme. Steiner var desuden meget optaget af Goethes tanker og var siden 1890 bosat i Weimar. Inspireret af Goethe opfandt han en kristen trosretning. Han mente, mennesket eksisterede i tre verdener, en legemlig, en sjælelig og en åndelig. Når man døde, trådte man ind i den sjælelige verden, og gennem udvikling nåede man den åndelige. Det var muligt for åndelegerne at antage materiel form. Steiners bevægelse bredte sig hurtigt til det øvrige Europa (28).

En anden åndelig retning, der havde stor fremgang i mellemkrigsårene, var spiritismen. Den bygger på den overbevisning, at menneskesjælen er udødelig, at den overlever det fysiske legeme. Det er muligt for de levende at komme i kontakt med ånderne. Dette sker som regel ved at anvende personer med særlige psykiske evner, de såkaldte medier. Spiritismen byggede

i vid udstrækning på tanker fremsat af den svenske filosof og videnskabsmand, Emmanuel Swedenborg (1688-1772). Han var begyndt med at være videnskabsmand og opfinder, men 1745 frasagde han sig alle sine embeder og levede resten af sit liv som mystiker og sandsiger. Han havde adskillige mystiske oplevelser og mente, at han havde forbindelse med de dødes ånder og højere verdener. Der opstod sekter i flere lande, blandt andet i Danmark. Omkring 1850 havde spiritismen en opblomstring som følge af nogle mystiske fænomener med »bankeånder« i USA (29), og efter 1. Verdenskrig kom der mange nye tilhængere, fordi familier til krigens ofre prøvede at komme i kontakt med de døde (30).

Pastor Kures rolle i spøgeriet

En vigtig årsag til, at spøgerisagen fik så stor omtale, som den gjorde, var sandsynligvis sognepræsten, dr. phil. Jens Kure. Han var en meget speciel personlighed i den danske folkekirke. Kure blev født 1877 på Bornholm og 1902 blev han cand. theol. (31). Kure havde dog ikke lyst til at blive præst og valgte i stedet at studere russisk og tjekkisk (32). Dog bibeholdt han interessen for teologien. I 1912 blev han dr. phil. på en afhandling om sprogforskeren Thomas Carlyle og hans hustru (33). Imidlertid kunne Kure ikke leve af sine sprogarbejder, og da han i 1912 blev gift, så han sig nødsaget til alligevel at blive præst (34). Allerede på dette tidspunkt havde Kure gjort sig bemærket i folkekirken med skrifter og foredrag. Disse havde provokeret den teologiske og kirkelige verden så meget, at det var umuligt for ham at blive ansat i en større by, hvor han nok ville være faldet bedre til end i det afsides liggende Ugilt (35). Mens han var i Ugilt, var Kure blevet grebet af Rudolf Steiners tanker, og hans prædikener begyndte nu at indeholde elementer, der var uforenelige med folkekirkens lære (36), for eksempel troede han på reinkarnation, hvorfor tanken om, at der eksisterede ånder, ikke lå fjernt. Kure påtog sig spøgelsesjagten, da proprietær Beck forgæves var gået til sin sognepræst i Astrup. Denne ville imidlertid ikke indlade sig på at mane. En anden præst, der ligesom Kure, var en bekendt af familien, betakkede sig også. Kure fik medlidenhed med Beck og påtog sig sagen (37). Han blev så begejstret for den, at han sendte de ovenfor omtalte to lange artikler om spøgeriet til Nationaltidende. Kure har sikkert ladet artiklerne trykke til glæde for sine spiritistiske bekendte i København. Også i lokalavisen Vendsyssel Tidende spillede Kure en væsentlig rolle. Det var Kures undersøgelse d. 22.12.1919, der rigtig fik avisen til at skrive, og senere refererede Vendsyssel Tidende også Kures artikel i Nationaltidende.

Det var også Kure, der fik hentet parapsykologen Faustinus fra København. Dette besøg vakte uden tvivl endnu større interesse for sagen, og da

Faustinus forsøgte at aflive spøgelse, var det Kure, der blev ved med at holde liv i det. Uden pastor Kures hjælp havde Enggårdspøgelse højest sandsynligt fået samme skæbne, som de øvrige spøgelse på egnen, de omkringboende talte om dem, når de mødtes, men de nåede aldrig at blive omtalt i de lokale aviser og slet ikke i de landsdækkende.

Pastor Kure blev da også senere kritiseret for sin rolle i sagen og kom mere og mere i strid med sit sogn. Han angreb fra prædikestolen personer i menigheden, som han ikke brød sig om, og især Indre Missionfolk (38). I 1926 klagede menighedsrådet over ham til biskoppen. Blandt klagepunkterne figurerede også hans spøgelsesjagt, som blev stærkt kritiseret (39). Sagen endte med, at Kure blev afskediget med pension. Han forsøgte at starte sit eget trossamfund og holdt taler rundt omkring i landet og skrev artikler, men i 1933 blev han ramt af en hjerneblødning, der lammede hans højre arm og gav ham talebesvær (40). Dette satte en stopper for Kures offentlige virke. Han døde 1949 (41).

Konklusion

Det er med en vis undren, at man så sent som 1920 kan påvise et spøgelse, der bliver landskendt, og som en præst, ifølge rygterne, havde forsøgt at mane i jorden. Begivenheden fandt dog sted i et miljø, hvor tanken om spøgelse var almindelig. Der var vel at mærke ikke tale om spøgelse på fjerntliggende steder, men om at naboen så »den hvide dame«, da han kom hjem sidste lørdag. Det er derfor ikke mærkeligt, at fænomenet fik opmærksomhed i lokalmiljøet. At det også fik opmærksomhed i det øvrige land, skyldtes højest sandsynligt, at den spiritistisk interesserede sognepræst sørgede for at gøre spøgelse kendt, og således bragte det spøgelse ud af det miljø, hvor det hørte hjemme. Da der også i København var interesse for det okkulte, var det godt stof for avisen, der villigt gav det spalteplass. Vel også fordi forfatteren både var pastor og dr. phil. På grund af sammenfaldet af disse omstændigheder lykkedes det Enggårdspøgelse, der måske kun var en forvirret tjenestepiges spøg, at skræmme store dele af landets befolkning.

Noter og henvisninger:

1 DFS 1906/24: 1205. En samling avisartikler under fællestitlen »Spøgeriet paa Enggaarden«. Ved nærmere undersøgelse viste der sig at kunne fremdrages endnu mere materiale fra aviserne, hvorfor jeg overalt har valgt at henvise direkte til avisartiklerne. 2 Nationaltidende d. 3.2.1920 »Spøgeriet på Enggården 1.« 3 Det følgende stammer fra artiklerne i Nationaltidende, Dr. Kure: Spøgeriet på Enggården 1 og 2, d. 3.2. og 4.2.1920. 4 Vendsyssel Tidende 29.1.1919. 5 Dahl og Engelstoft: Dansk biografisk Haandleksikon B. 1 s. 472-73, Kbh. 1920. Vendsyssel Tidende 3.2.1920. 6 Alfred Lehmann 1858-1921. Studerede først til ingeniør og

blev cand. polyt. 1882, men blev greben af filosofi og psykologi. Han var den der i naturvidenskabelig ånd forsøgte at analysere følelsernes natur. 1919 blev han professor i eksperimentalspsykologi. I Selskab for psykisk Forskning forsøgte han at bekæmpe spiritisme som overtro. Dansk biografisk Haandleksikon B. 2 s. 474-76, Kbh. 1920. 7 Politiken 1.2.1920. 8 Nationaltidende 10.2.1920. 9 Vendsyssel Tidende 19.2.1921. 10 Mystikkens Verden s. 92. 11 Politiken 1.9.1921. 12 »København« 31.1.1920. 13 Erindring af Mary Mikkelsen, Ry højskole. 14 Erindring fra min familie. 15 Sangen er trykt i program for »Revyen 1920«, Hjørring 1920. 16 Politiken 4.2.1927. 17 Vendsyssel Tidende 29.1.1920. 18 Vendsyssel Tidende 29.1.1920. 19 Vendsyssel Tidende 29.1.1920. 20 Vendsyssel Tidende 9.2.1920. 21 Poul Fersling: Mystikkens Verden. Kbh. 1978, s. 107-110. 22 Dette afsnit bygger på erindringer fra min familie. Oplysningerne bekræftes i: Ole Højrup: Landbokvinden, Skive 1980 s. 44, 192, 197, 204, dog ikke specifikt for Vendsyssel. 23 Dette afsnit bygger på erindringer fra min familie. Oplysningerne bekræftes i: Ole Højrup: Landbokvinden, Skive 1980 s. 44, 192, 197, 204, dog ikke specifikt for Vendsyssel. 24 Fænomenet er omtalt i: Politiken 24.1., 26.1., 29.1., 1.2., 5.2., 15.2.1920. Nationaltidende 3.2., 4.2., 6.2., 9.2., 21.2.1920. 25 En uddybning af dette kan ses i: Karl Milton Hartveit: Den okkulte løsning, Oslo 1988, s. 160-306. Se især s. 160-61. 26 Uddybes i Karl Milton Hartveit: Den okkulte løsning, s. 358-397. 27 Nationaltidende 24.8.-3.9.1921. Politiken 25.8.-3.9.1921. 28 Trådløse signaler: Nationaltidende 28.1.1920, Politiken 28.1., 2.2., 3.2.1920. Spiritisme: Nationaltidende 7.2., 10.2., 22.2., 23.2., 24.2., 25.2., 26.2., 27.2., 29.2.1920. Politiken 28.1., 30.1., 1.2., 6.2.1920. Teosofi: Nationaltidende 20.2.1920. Trolddom: Nationaltidende 29.2.1920. 29 Poul Fersling: Mystikkens Verden, Kbh. 1978 s. 246-50. 30 Poul Fersling: Mystikkens Verden, s. 58-66. 31 Jørgen Pedersen (ed): De døde lever. Kbh. 1991. s. 101. Alfred Lehmann: Spiritismen i nutidsbelysning, Nationaltidende 25.2.1920. 32 Kraks Blaa Bog 1949 s. 51. 33 Kure: Paa gennemrejse og min kamp for folkekirken, Viby 1951, s. 83-84. 34 Kraks Blaa Bog 1949 s. 51. 35 Kure: Paa gennemrejse – s. 227-28. 36 Kure: Paa gennemrejse s. 234. 37 C. Nørrelykke: Gejstlige – men også verdslige, Vendsyssel Årbog 1974, s. 81-83. 38 Kure: Hvad er retfærdighed, Hjørring 1949 s. 195. 39 Gejstlige – men også verdslige s. 81. 40 Kure: Paa gennemrejse s. 307. 41 Kure: Paa gennemrejse s. 128. 42 Kraks Blaa Bog 1949 s. 51.

Litteratur:

Bøger

Dahl og Engelstoft: Dansk biografisk Haandleksikon. Kbh. 1920.

Poul Fersling: Mystikkens verden, Kbh. 1978.

Karl Milton Hartveit: Den okkulte løsning, Oslo 1988.

Ole Højrup: Landbokvinden. Skive 1980.

Kraks Blaa Bog, Kbh. 1949.

Jens Kure: Hvad er retfærdighed, Hjørring 1949.

Jens Kure: Paa gennemrejse og min kamp for folkekirken, Viby 1951.

C. Nørrelykke: Gejstlige – men også verdslige, Vendsyssel Årbog 1974.

Jørgen Pedersen (ed.): De døde lever (Mystikkens Verden) Kbh. 1991.

Aviser

»København«, Kbh.

Nationaltidende, Kbh.

Politiken, Kbh.

Vendsyssel Tidende, Hjørring.

Mundtlige kilder

Mary Mikkelsen, Ry Højskole.

Jens Rasmussen, Hirtshals.

Familien Dausell, Lille Møllegaard, Ugilt.

Summary

Ghosts at Enggården

In 1920 a series of mysterious events took place at Enggården near Hjørring in Northern Jutland. The farm was haunted by a ghost that may best be described as a poltergeist. The phenomenon began with knocks or taps on walls and doors; later on various objects would levitate and fly through the air. The phenomenon appeared to be linked to two servant girls, but they persistently denied any conscious participation. The phenomenon was not uncommon in a narrow sense as ghosts were very much part of the regional folklore. The unusual thing was that this particular ghost rose to national fame through articles in some of the country's largest newspapers.

The frightened owners of Enggården had summoned one of their friends from a neighbouring parish, pastor Jens Kure. He had a keen interest in all types of spiritual matters; he even had contact to spiritualist circles in Copenhagen. Kure invited magician and parapsychologist Dr. Faustinus from »The Society for Psychological Research« that undertook investigations of supernatural phenomena. Dr. Faustinus investigated the ghost at Enggården and concluded that it was a fraud. Kure, however, did not accept his findings, and the two men subsequently engaged in a prolonged public debate with full page articles in the national newspapers. This is what brought the ghost at Enggården to fame. As occult subjects generally were quite popular with readers of the period, the ghost was of topical interest. The story apparently paved the way for many similar ghost stories that appeared in the press. The Enggården phenomenon was, however, never fully explained. It ceased completely when one of the servant girls died. So far investigations have shown that she died from natural causes.